

Қазыналы қарашаңырақ

Қарағандылықтар Отан үшін шайқаста

Н. ӘБДІРОВ

Соғыс өрті Қарағандыдан сан мыңдаған шақырым қашықта өтіп жатқанымен оның тауқыметін Арқа жері де бірден сезді. Соғыстың алғашқы күнінен-ақ Отан қорғауға жарамдылар мен еріктілер қатарынан Орталық Қазақстанда әскери құрамалар жасақтала бастады. Бұлардың қатарында, Қызыл Тулы 72-гвардиялық Красноград атқыштар дивизиясы бар. Ол әуелбаста 29-атқыштар дивизиясы ретінде 1941 жылдың соңы мен 1942 жылдың басында Қарағанды және Ақмола облыстарынан әскерге шақырылғандардан құралды. Осы дивизия 64-ші Армия құрамында Сталинградтың оңтүстік-батыс және оңтүстік жағында болған қорғаныс ұрыстарына, генерал-фельдмаршал Ф.Паулюстің 6-шы армиясын қоршап, талқандауға қатысты. Гвардиялық дивизияның одан арғы жауынгерлік жолы Румынияны, Венгрияны және Австрияны азат ету шайқастарымен ұласып, олар соғысты Праганың оңтүстік маңында аяқтаған.

Қарағанды топырағынан майданға аттанған тағы бір әскери құрама 378-ші Перекоп атқыштар дивизиясы. Бұл дивизия 1941 жылы жасақталып, 61-ші Армия құрамында сан ұрысқа қатысады. Дивизия Севастопольді, Бухаресті жаудан босату үшін болған шайқастарда ерліктің тамаша үлгісін көрсетті.

Ұлы Отан соғысының тарихында өзінің атын мәңгіге қалдырған Ленин орденді Қызыл Тулы 310-шы Новгород атқыштар дивизиясы да Орталық Қазақстанда жасақталды.

Бүгінгі күні тарихи деректер Қарағанды аймағынан 1941-1945 жылдары Отан қорғауға 45 мыңға жуық азаматтың аттанғанын дәлелдеп отыр. Олардың арасынан 18 мыңдай боздақ туған топырағына

Қ. НҮРЖАНОВ

18 керуенді, жанар май құйған 3 цистернаны талқандады, бес зенит қоныдырғысының, бірнеше жабық атыс ұясының көзін құртты. Жаудың сан жүздеген жауынгерлерін жер жастандырды.

Ұшқыш жерлесіміз 1942 жылғы 19 желтоқсанда өзінің серігі, атқыш, әрі байланысшы Александр Комиссаров екеуі кезекті жауынгерлік тапсырмамен аспанға көтерілді. Тек осы сапарында ғана олар Боков-Пономарев станциясының маңындағы жаудың алты танкісін, бірнеше атыс ұясын және зенит артиллериясының екі қондырғысын жояды. Алайда аспаннан жауына жасындай төнген Нүркеннің самолетіне жау оғы да тиеді. Қырандай жауына шүйліккен ұшқыш сын сағатта да абдырап, абыржымады, өздеріне оқ тиіп, өліммен бетпе-бет келген тұста да от жалмаған самолетін жаудың әскери қару-жарақтары шоғырланған тұсқа бұрып, оларға аспаннан от болып шүйілді. Есіл ерлер осылайша соңғы күші қалғанша жаумен арпалысып, сан жүздеген жаудың көзін құртып,

Лебедев, Амантай Дәулетбеков, Қазыбек Нұржанов, сондай-ақ Жауынгерлік «Даңқ» орденінің толық иегерлері Ботай Байзақов, Иван Андреевич Карabanов, Мүтәш Сүлейменов, Жақсынбек Үншібаев, Николай Изотович Покатилов және басқаларының есімдері мәңгілік жаңғырып тұратынына еш күмән жоқ.

Орайы келгенде айта кету қажет Даңқ орденінің үш дәрежесімен толық марапатталған, атақты жерлесіміз Мүтәш Сүлейменов Ұлы Жеңістің 50 жылдығына байланысты 1995 жылы Мәскеу қаласындағы Қызыл алаңда өткен салтанатты шеруге қатысу мәртебесіне ие болды.

Жалпы фашизмге қарсы күресте көрсеткен батырлығы мен ерен ерліктері үшін 6587 жерлесіміз Совет Одағының жауынгерлік ордендерімен және медалдарымен нағрадалған. Бұл да қазыналы қарашаңырақ – Қарағанды өңірінің ұл-қыздарының жаумен шайқаста бабалар дәстүріне лайық ерлік пен табаңдылықты, қайсарлық пен қажырлылықты таныта білгенін аңдатса керек.

Ұлы Отан соғысына қатысушыларды ардақтап, құрмет тұту аза-

маттық игі дәстүрімізге айналды. Соның көрінісі деу қажет, жыл сайынғы Ұлы Жеңіс мерекесі күндері арамыздағы ардагерлерге қалқадірінше сый-сияпат жасалып, жас буын олардың өз аузынан сонау алыста қалған қаһарлы күндерден естеліктер тыңдайды.

Рас, қан майданға аттанған 45 мыңға жуық қарағандылықтардың үштен бірі туған топырақтан шалғайда, Отан қорғау жолында қаза болды. Оларды ұмытуға қақымыз жоқ,

Қарағанды аймағынан 1941-1945 жылдары Отан қорғауға 45 мыңға жуық азаматтың аттанғанын дәлелдеп отыр. Олардың арасынан 18 мыңдай боздақ туған топырағына оралмай, майдан даласында, елден жырақта өшпес ерліктің үлгісін танытып, қаза тапты.

Иә, майдан даласында қарағандылық жауынгерлер ерлікпен шайқасты. Соның дәлелі ретінде 18 қарағандылық жауынгер – Совет Одағының Батыры жоғары атағын алды. Қазыналы Қарағанды өз ерлерін ешқашан ұмытқан емес.

Қарағандыдағы әуе клубында ұшқыш мамандығын алып, кейін Орынбор авиация училищесінде оқыған Нұркен Әбдіров есімін қарағандылықтар мақтан етеді. Барлығы 17 әуе шайқасына қатысқан Нұркен жаудың 18 танкісін, 46 жүк машинасын, оқ-дәрі тасыған

қару-жарақтары шоғырланған тұсқа бұрып, оларға аспаннан от болып шүйілді. Есіл ерлер осылайша соңғы күші қалғанша жаумен арпалысып, сан жүздеген жаудың көзін құртып, жастықтарын ала кетті.

Бұл күнде қаламыздың төрінде Совет Одағының Батыры, қаһарман ұлымыздың ескерткіші тұр. Әрі үлкен даңғыл Нұркен есімімен аталады. Қарағандылықтар Нұркеннің ерлігіне бас иіп қана қоймай, оның жауынгер серігі А.Комиссаров есімін де ерекше құрмет тұтады.

Нұркен даңғылымен үзеңгілес көше қазір Комиссаров есімімен аталады. Ерлікті құрметтеу, оны жас ұрпақ жадында мәңгілік қалдырудың үлгісі осы-ақ болар.

Қарағандылықтар есінде хас батырлар Мартбек Мамыраев, Федор Яковлевич Иванишко, Арсентий Игнатьевич Мороз, Семен Андрианович

Рас, қан майданға аттанған 45 мыңға жуық қарағандылықтардың үштен бірі туған топырақтан шалғайда, Отан қорғау жолында қаза болды. Оларды ұмытуға қақымыз жоқ, майдан даласында жан қиған арыстар алдында бүгінгі ұрпағы әрқашан бас июі қажет. 1987 жылғы 17 қаңтарда СОКП Орталық Комитеті арнайы қаулы шығарып, онда соғыс даласында мерт болған ерлер есімін мәңгілік есте қалдыру мәселесі көтерілген. Осы қаулыға сәйкес Қарағанды облысынан аттанып, майдан даласынан оралмаған боздақтар туралы 3 томдық «Зерде» кітабы жарық көрді. Бұл олардың аруағына көрсетілген құрмет, боздақтар есімін мәңгілік жадымызда қалдырудың жарқын көрінісі.

**Аман ЖАНФОЖИН,
Ермағамбет ЛҰҚПАН.**